



Artikel

Soirée Deluxe: een gedeeld project in een verdeelde stad

Dominique Willaert, Liesbeth Maene en Dirk Holemans

*«Si tu me donne un poisson, je mangerais un seul jour;
mais si tu m'apprends à pêcher, je ne mourrai pas de faim!»*

Gabriel Maindo Mbembe

Gabriel Maindo Mbembe participeerde in verschillende artistieke projecten van Victoria Deluxe in 2003 en 2004. In 2005 werd hij uitgewezen en is hij uitgeweken naar Zuid-Afrika.

- de ontwikkeling van culturele initiatieven die het maatschappelijke middenveld kunnen verstevigen. Deze initiatieven worden opgezet in samenwerking met actoren uit het sociale en culturele middenveld.

30

Victoria Deluxe: een sociaal-artistiek werkplatform

Victoria Deluxe is een sociaal-artistieke werking, ontstaan in september 2002 uit het theaterproductiehuis Victoria te Gent. Sinds de herfst van 2003 is Victoria Deluxe een autonome organisatie. Ze heeft haar werkplek in de volkswijk Ham te Gent. Als sociaal-artistiek werkplatform wil Victoria Deluxe stedelijke initiatieven ontwikkelen. Hierbij beoogt ze:

- de opzet en ondersteuning van emancipatorische werkprocessen met diverse groepen uit de stedelijke context, die kunnen leiden tot een actief burgerschap.
- de dynamisering van het stedelijke weefsel via diverse vormen van kunst- en cultuurcreatie en via nieuwe vormen van publieks-participatie.


Elk werkjaar zet Victoria Deluxe laagdrempelige projecten op met groepen mensen uit de stad: nieuwkomers, senioren, buurtbewoners, patiënten uit een psychiatrisch centrum, gedetineerden en maatschappelijk kwetsbare burgers. Ze organiseert ook literaire avonden, debatten, lezingen en interventies in de publieke ruimte. Sinds september 2004 is Victoria Deluxe gestart met de zoektocht naar een stedelijke ontmoetingsruimte: Soirée Deluxe. Dit initiatief speelt in op het verlangen van burgers naar kwaliteitsvolle ontmoetingsmomenten.

Motieven voor het initiatief Soirée Deluxe

Soirée Deluxe is ontstaan vanuit een maatschappelijke vaststelling en een persoonlijk verlangen van participanten. Kwaliteitsvolle ontmoetingen



tussen burgers met diverse levensstijlen worden in onze samenleving steeds schaarser. Onze sterk gedualiseerde en gefragmenteerde samenleving werkt dit in de hand. Bij de opbouw van de eigen identiteit speelt het kunnen deelnemen aan de consumptiemaatschappij een belangrijke rol. Consumptiegoederen geven uitdrukking aan een bepaalde levensstijl. 'Je bent wat je koopt en draagt' is meer dan een cliché. De scheiding tussen mensen met en zonder koopkracht wordt hierdoor pijnlijk in de verf gezet. Door materiële achterstelling en culturele uitsluiting rijdt onze samenleving steeds meer op twee sporen.



Met dit initiatief wil Victoria Deluxe nieuwe netwerken in de stad realiseren. Ze wil de sporen terug samenbrengen. Het is geïnspireerd op een streven naar meer 'stedelijkheid'¹. Stedelijkheid is te begrijpen als de verwevenheid van een veelheid aan functies en een verscheidenheid aan levensstijlen verbonden met een tolerante ethos. De combinatie van allerlei bevolkingsgroepen en activiteiten op één plek is het teken van een bruisende stad. Met Soirée Deluxe wil Victoria Deluxe het publieke draagvlak ten aanzien van de aanwezige diversiteit in de stad vergroten.

Hierbij aansluitend uiten participanten het verlangen naar meer ontmoetingsmomenten. De term 'participanten' verwijst naar mensen die in een artistiek werkproces van Victoria Deluxe hebben meegewerkt of meewerken. Ze uiten de behoefte aan meer contact met andere deelnemers en medewerkers. De sociale omgeving van nieuwkomers is vaak vrij beperkt en enkel post-migratoir, ongeacht de groep waartoe men behoort of de tijd dat men hier verblijft². Dit verlangen heeft sterk te maken met de

behoefte aan het bruikbaar maken van de eigen competenties, vaardigheden en kennis. Betekenisvolle ontmoetingen creëren hiervoor de nodige ruimte. Soirée Deluxe biedt ook ruimte aan participanten voor wie de combinatie van een artistiek werkproces met het voorzien in de eigen behoeften te belastend is.

Soirée Deluxe: een stedelijke ontmoetingsruimte

Soirée Deluxe is een plek waar participanten, kunstenaars, burgers, vrijwilligers en medewerkers elkaar ontmoeten. Het is een plek waar sociale en culturele competenties worden uitgewisseld. Via dit stedelijke platform wil Victoria Deluxe:

- de ontwikkeling van nieuwe vormen van actief burgerschap stimuleren. Soirée Deluxe is een nieuwe publieke ruimte waar participanten en burgers worden aangemoedigd om nieuwe ideeën te ontwikkelen en samenwerkingsverbanden op te zetten. Ze worden er uitgedaagd om hun kwaliteiten en competenties bruikbaar te maken. Concreet krijgt het vorm als 'vrij podium' waar elke vorm van culturele expressie mogelijk is.
- de categoriale start van artistieke werkprocessen overstijgen. Deze start is sterk verbonden met de wijze waarop onze samenleving mensen 'clustert' op basis van gemeenschappelijke kenmerken. Zo creëert Soirée Deluxe ontmoeting tussen participanten die deelnamen aan verschillende producties van Victoria Deluxe zoals een theatervoorstelling, een documentaire...
- burgers laten kennismaken met de brede werking van Victoria Deluxe. Nieuwe projecten worden er voorgesteld met het oog op de rekrutering van een heterogene



groep participanten. Bezoekers kunnen er hun interesse voor deelname aan een nieuwe productie kenbaar maken.

Soirée Deluxe biedt tweewekelijks een gelaagde programmatie van voedsel en cultuur aan. Via een laagdrempelig maar prikkelend aanbod zet Victoria Deluxe een proces op waarbij de culturele diversiteit uit de stad daadwerkelijk opborrelt.

De culturele programmering ontstaat telkens van onderuit. Het is een forum voor (jong) talent uit diverse disciplines. Een sterk variërende programmering, gaande van een muzikaal optreden tot een poëzieavond, een lezing, een documentaire of een debatavond, zorgt voor de aanwezigheid van diverse groepen mensen: jong en oud, Belgen en niet-Belgen. Een doordachte culturele programmering stimuleert met andere woorden de interculturele dialoog. Zo namen bijvoorbeeld autochtone vrouwen uit een kansarme buurt deel aan het nieuwjaarsfeest van de lokale Iraanse gemeenschap.




Een veilig en vertrouwensvol kader met een intermediaire structuur is hiervoor noodzakelijk. Deze 'tussenstructuur' wordt gevormd door participanten, vrijwilligers en professionele medewerkers. Als culturele bemiddelaars spreken zij mensen gericht aan en leiden hen naar een Soirée Deluxe. Deze bemiddelaars vormen brugfiguren die de verbinding maken tussen een cultureel aanbod en een divers publiek. Cultuur werkt hier als hefboom om het contact tussen burgers in de stedelijke context te stimuleren. Zo ontstaan netwerken tussen burgers en tussen sociale en culturele organisaties. Zonder deze vorm van 'cultureel bemiddelaarschap' zou dit moeilijk zijn.

Complementair aan het culturele luik wordt er een originele maaltijd geserveerd. Voedsel staat symbool voor gastvrijheid en verbondenheid. Eten nodigt uit tot ontmoeten. Voor iedere Soirée Deluxe kookt een kok samen met enkele participanten. Ze wisselen ideeën uit voor gerechten, stellen een boodschappenlijst samen, doen inkopen en bereiden samen de gerechten. Zo kan er een lekkere en betaalbare maaltijd worden aangeboden. Ook hier leidt een doordachte programmering tot het aanspreken van bevolkingsgroepen uit verschillende culturen en leefwerelden.


Soirée Deluxe: een winstvrije ruimte

Met 'winstvrije ruimte'³ bedoelen we een plek waar de koopkracht niet van tel is. Een plek waar mensen elkaar kunnen ontmoeten als burger buiten het dominant marktprincipe. Een plek waar met andere woorden niet de winstlogica telt, maar waar de civiele maatschappij zich buiten de markt vormgeeft. De ontmoetingsavonden worden voorbereid door een stuurgroep. Momenteel maken twaalf participanten en twee professionele medewerkers deel uit van de stuurgroep. De participanten zijn afkomstig uit verschillende landen: Iran, Syrië, Bosnië, Filippijnen, India, Indonesië, Kameroen, Finland en België. Ze werken, zijn werkzoekend, leven van een uitkering of zoeken asiel in ons land.

Deze stuurgroep komt wekelijks samen en ontwikkelt voorstellen voor de programmering en werkt deze inhoudelijk en organisatorisch volledig uit. Participanten gaan met elkaar in dialoog, onderhandelen, komen tot besluitvorming en beheren mee de centen. Door deze beweging van onderuit wordt uitdrukkelijk gekozen om zelforganiserend te werken. Hierdoor



wordt het begrip 'empowerment' ten volle uitgevoerd. Deze lerende omgeving is eerder sociocratisch dan puur democratisch van aard. Dit betekent dat er binnen elk onderhandelingsproces wordt gestreefd naar een eindbeslissing waar ieder lid zich kan achter stellen. Participanten gaan steeds op zoek naar een gedeeld belang. Ze leggen zich met andere woorden niet zomaar neer bij de democratische beslissing van de meerderheid.



De medewerkers van Victoria Deluxe hebben in deze lerende omgeving een faciliterende rol. Ze werken ondersteunend naar de stuurgroep toe. Ze nemen een bevragende, reflectieve houding aan. Ze staan open voor het uiten van gevoelens en hanteren humor. Het opsporen van de mogelijkheden van participanten vergt krachtgerichte vraagtechnieken en een aangepast taalgebruik. Door een niet-suggestieve vraagstelling worden participanten gestimuleerd om zelf op zoek te gaan naar antwoorden op hun wensen en vragen. Ze worden aangemoedigd om hun kwaliteiten bruikbaar te maken. De mate waarin verantwoordelijkheden worden losgelaten, hangt af van de mate waarin de participanten draagkracht hebben. De non-verbale communicatie is een belangrijk instrument om de draagkracht te helpen bewaken. Deze experimentele ruimte kan worden beschouwd als een continu leer- en uitwisselingsproces. Ze biedt de nodige speelruimte voor experiment en evaluatie. Soirée Deluxe creëert zo mogelijkheden om mensen op een perspectiefvolle wijze in beeld te brengen.

Emancipatorisch werken door middel van empowerment

Vanuit de empowermentfilosofie wil Victoria Deluxe werken aan een

constructief samenlevingsverhaal. Een samenleving die niet institutioneel vernederend werkt en waarin burgers de basiscontrole over hun eigen leven niet verliezen. De professionele medewerkers hanteren deze filosofie in hun werking. Het gaat om een beweging waarbij participanten zich bewust worden van hun eigen vaardigheden. Participanten leren hun competenties te gebruiken en te vermeerderen in de context van de sociaal-artiestieke praktijk maar ook, en vooral, in de bredere samenlevingscontext. Om volwaardig te kunnen participeren in een lerende omgeving moeten een aantal voorwaarden ingevuld zijn. Zo moeten burgers op voet van gelijkheid kunnen samenwerken en onderhandelen. Met dit initiatief wil Victoria Deluxe de toegang tot levenskansen en machtsbronnen verhogen. Empowerment kan in deze context begrepen worden als 'sociale, politieke en psychologische macht om de interactiepositie van 'machteloze' of uitgesloten groepen mensen in verschillende contexten te vergroten'⁴.

De wijze waarop de empowermentfilosofie een concrete invulling krijgt in de werking van Victoria Deluxe en het initiatief Soirée Deluxe is divers. Zo speelt Soirée Deluxe met haar culturele programmering in op de concrete levensvragen van maatschappelijk kwetsbare burgers, dit in tegenstelling tot de klassieke cultuurvormen. Het werken aan een betere invulling van de basiscondities van participanten wordt niet uit het oog verloren. Participanten worden ondersteund in het zoeken naar een oplossing voor hun vragen. We reiken hen informatie aan die relevant, doorzichtig en op maat is. Op de werkplek kunnen participanten steeds informatie opzoeken op een pc met internetaansluiting. Indien gewenst of noodzakelijk verwijzen we hen door



naar collega-organisaties zoals de Stedelijke Integratiedienst, de huurdersbond, het OCMW... We ondersteunen participanten ook sterk om nieuwe netwerken op te bouwen. Hierbij speelt het in kaart zetten van hun competenties alsook van de bestaande netwerken een belangrijke rol.

Op zoek naar stedelijke interactie en solidariteit

Om stedelijke interactie en solidariteit te stimuleren, nodigt Victoria Deluxe gericht sociale of culturele organisaties uit. Zo waren de 'gasten' op voorbij Soirées Deluxe de vrouwenwerking van Nakhla (een Magrebijnse zelforganisatie), de buurtbewoners van de volkswijk Ham, de vrouwenwerking 't Vergiet uit de Brugse Poort en de Vrolijke Kring uit Ronse (twee verenigingen waar armen het woord nemen). Het gericht uitnodigen van organisaties werkt interactie tussen burgers en die organisaties in de hand. Dit sluit aan bij de wens van nieuwkomers om nieuwe en andere mensen te leren kennen. Het creëert mogelijkheden om nieuwe sociale netwerken op te bouwen en hun kwaliteiten bruikbaar te maken. Het sluit ook aan bij het streven naar een divers publieksbereik waarbij de rol van cultureel bemiddelaar essentieel is, zoals eerder vermeld. Dit maakt het mogelijk om mensen te bereiken die anders moeilijk of niet bereikt zouden worden. Het maakt het met andere woorden mogelijk om mensen over de steeds aanwezige participatiedrempel te helpen.

Een concreet voorbeeld van een Soirée Deluxe (20 mei 2004)¹

15u: Kokkin Tries en enkele participanten

bereiden samen de maaltijd. Diverse kleurrijke pastasalades staan op het menu.

17u: De theaterzaal en de ruimte waar het tafelen zal doorgaan, worden ingericht.

Enkele participanten houden zich bezig met de installatie van de belichting, de muziek en andere techniek; terwijl anderen de tafels dekken, de bar installeren en de ruimtes versieren. De Gentse circusschool, die de culturele programmering van deze Soirée Deluxe verzorgt, installeert ondertussen het podium en decor.

19u: Een tachtigtal mensen schuiven aan tafel. Onder de aanwezigen zijn de stuurgroep, participanten uit diverse sociaal-artistische projecten, kunstenaars, medewerkers, burgers uit de stad, familie en vrienden van de jongeren die optreden met 'Circusplaneet'.

21u: Jongeren uit de Gentse circusschool brengen het stuk 'Soap Story'. Het is een poëtisch en grappig stuk dat het publiek duidelijk smaakt.

22u: De aanwezigen blijven bij de bar napraten. Er ontstaan hier en daar nieuwe interacties en boeiende gesprekken worden opgezet.

23u: Er wordt uitgeleide gedaan. Vrijwilligers en medewerkers slaan de handen in elkaar en doen samen de vaat en opkuis.

Besluit: stand van zaken

Soirée Deluxe heeft er één seizoen opzitten. Tijd dus voor een stand van zaken. Via dit initiatief probeert Victoria Deluxe een bescheiden antwoord te formuleren op een maatschappelijke vaststelling en een persoonlijk verlangen. De consumptiesamenleving werkt dualisering en sociale uitsluiting in de hand. Kwaliteitsvolle ontmoetingen tussen burgers met diverse levensstijlen worden hierdoor steeds schaarser. Tegelijkertijd uiten burgers en participanten de behoefte aan meer betekenisvolle ontmoetingsmomenten. Soirée Deluxe wil een antwoord zijn in

de praktijk dat theoretisch sterk is onderbouwd. Het wil een stedelijke ontmoetingsplek zijn waar mensen hun ervaringen, vaardigheden en kennis kunnen uitwisselen. Het vormt een plek die nieuwe vormen van actief

burgerschap stimuleert, die burgers via culturele en culinaire expressie een stem geeft. Soirée Deluxe lijkt ons een initiatief waar onze democratie meer dan ooit nood aan heeft.

[Noten]

¹ Naar A.C. Zijdeveld (1983)

² Uit het onderzoeksrapport van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (2000)

³ Naar D. Holemans (1999)

⁴ Naar J. Friedman (1992)

Er kunnen acht basissen van sociale, politieke en psychologische macht worden onderscheiden:

1. Alle mensen moeten kunnen beschikken over een verdedigbare levensruimte.
2. Mensen die willen participeren in de samenleving moeten beschikken over surplustijd.
3. Alle mensen beschikken over kennis, competenties en vaardigheden.
4. Mensen moeten kunnen beschikken over relevante informatie.
5. Mensen moeten kunnen deelnemen of lid worden van formele en informele sociale organisaties.
6. Mensen moeten beschikken over een sociaal netwerk.
7. Mensen hebben instrumenten nodig om te kunnen werken en te kunnen voorzien in hun levensonderhoud.
8. Alle mensen hebben recht op een menswaardig inkomen en moeten toegang krijgen tot financiële hulpbronnen.

[Literatuurlijst]

Elchardus, M. & Smits, W. (2002), *Anatomie en oorzaken van het wantrouwen*, Brussel, VUBpress.

Elchardus, M. (e.a.) (2001), *Het maatschappelijk middenveld in Vlaanderen: een onderzoek naar de sociale constructie van democratisch burgerschap*, Brussel, VUBpress.

Friedman, J. (1992), *Empowerment – The politics of alternative development*, Blackwell.

Holemans, D. (1999), *Ecologie en burgerschap: pleidooi voor een nieuwe levensstijl*, Kapellen, Pelckmans.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. (2000), *Onderzoek naar het profiel en de verwachtingen van enkele specifieke doelgroepen van het onthaalbeleid in het kader van het Vlaams minderhedenbeleid, met name erkende vluchtelingen en ontvankelijk verklaarde asielzoekers enerzijds en volgmigranten andere dan Turkse en Marokkaanse anderzijds*, Brussel, Onderzoeksrapport.

Zijdeveld, A. C. (1983), *Steden zonder stedelijkheid. Een cultuursociologische studie van een beleidsprobleem*, Deventer, Van Loghum Slaterus b.v.

[Bio]

Dominique Willaert (Victoria Deluxe, dominique@victoriadeluxe.be), Liesbeth Maene (Victoria Deluxe, liesbethmaene@victoriadeluxe.be) en Dirk Holemans (Victoria Deluxe, dirk@victoriadeluxe.be) zijn verbonden aan Theater Victoria te Gent..